

HERMANN RÓBERT

EGY TANULSÁGOS NÉVSOR – GÖRGEI ARTÚR HONVÉDTÁBORNOK REHABILITÁCIÓS OKMÁNYÁNAK ALÁÍRÓI 1884-BEN

1884-ben Görgei Artúr, az 1848–1849. évi szabadságharc hadseregének egykori fővezére és a Szemere-kormány hadügyminisztere 66. életévébe lépett. A tavasz folyamán több egykori honvédtiszt mozgalmat indított a tábornok rehabilitálása érdekében. A megbeszélések eredményeként egy nyilatkozatot fogalmaztak meg, amelyben kijelentették, hogy az 1849. augusztus 13-i világoi fegyverletételt nem tekintik árulásnak, hanem a hadihelyzet törvényszerű következményének. Ezután megállapodtak arról, hogy megpróbálják minél több bajtársukkal aláírni a május 30-án elfogadott nyilatkozatot. A mozgalom híre rövidesen elterjedt, s a függetlenségi párti sajtó élénk agitációt indított a mozgalom megakadályozására. A *Függetlenség* című lap csaknem minden számában foglalkozott a mozgalommal, s örömmel adott teret az ellenzők cikkeinek. Ezzel egy időben a honvédegyletek egy része a rehabilitációt elutasító nyilatkozatot fogadott el. Végül az átadásig összesen 207 fő írta alá a nyilatkozatot, köztük a szabadságharc két egykori tábornoka, Klapka György és Gáspár András is. Rajtuk kívül több magas rangú honvédtiszt is az aláírók között volt. November 23-án egy küldöttség kereste fel Görgeit, s átadta neki a nyilatkozatot, amit a tábornok beszédben köszönt meg.¹

A nyilatkozat megjelenését követő napokban egyre-másra érkeztek a tábornokhoz a rokonszenv-nyilatkozatok, bel- és külföldről is. Az átadást követően még újabb 30 fő csatlakozott az aláírókhoz. Mindez azonban, sajnos, csak a kisebbség hangja volt. A mozgalom csak félig-meddig érte el a célját. A rehabilitációs mozgalommal szemben igen intenzív ellenkampány indult meg, mind a függetlenségi sajtóban, mind a honvédegyletek körében. Ezek jelentős része már a mozgalom időszakában a rehabilitációt elutasító határozatot hozott, s hasonló eredménnyel járt a honvédegyletek országos gyűlése is 1885. március 9-én. Ugyanakkor ez volt a tábornok tevékeny-

¹ Az előzményekre ld. Hermann Róbert: Harmincöt év múlva. Görgei Artúr honvédtábornok rehabilitációs okmánya, 1884. május 30. In: *VERITAS Évkönyv 2017*. Szerk. Ujváry Gábor. VERITAS Történetkutató Intézet–Magyar Napló, Budapest, 2018. 57–72. A rehabilitációs mozgalomra ld. Kosáry Domokos: *A Görgey-kérdés története*. Budapest, Osiris, 1994. II. köt. (a továbbiakban: Kosáry, 1994.) 55–65.

sége kapcsán kibontakozott utolsó nagy sajtóvita, az elkövetkező években az ellenséges megnyilvánulások egyre ritkábbá váltak.²

Jelen tanulmányban annak a 237 főnek a személyi összetételét vizsgáljuk, akik aláírták a nyilatkozatot. Ezek az 1848–49-ben elért rendfokozatuk alapján történő csoportosítás szerint a következők voltak:³

Vezérőrnagy

Gáspár Endre, honvéd tábornok 1848/9ben.

Klapka György, tábornok.

Ezredes

Bárczay János, 1848-iki honvédezredes.

Beke József, 1848/9-ben honvédezredes, jelenleg Bács-Bodrog megyei tiszteletbeli fővámszedő.

Berzsenyi Lénárd, 1848/9-ben honvédezredes a 9-dik huszárezrednél és dandárparancsnok.

Bozó Manó, dinnyeberki és ugodi, 1848/9-ben honvédezredes, azelőtt Görgei Arthurral egy ezredbeli hadapród, később magyar királyi nemes testőr, a hajdani császári királyi hadseregben főtitisztársa, jelenleg független magánzó.

Kászonyi József, 1848/9-ben honvédezredes és hadosztályparancsnok.

Máriássy János, 1848/9-ben honvédezredes és hadosztályparancsnok, jelenleg altábornagy, a 3-ik honvédkerület parancsnoka.

Menyhárt Antal, főrendiházi igazgató, 1848/49-ben honvédezredes és a katonai ügyosztály igazgatója.

Szekulics István, 1848/9-ben honvédezredes és hadosztályparancsnok.

Szölényi József, 1848/9-iki honvédezredes.

² KOSÁRY, 1994. II. k. 60–62.; FARKAS Katalin: „Régi honvédek” a kiegyezési rendszerben. Az 1848–49-es honvédegyleti mozgalom története a kiegyezéstől az 1880-as évekig. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2017/4.1048.

³ Az egyes neveket abban a formában közlöm, ahogyan azt az illetők a nyilatkozatban aláírták. Az egyes honvédtisztek életrajzait Bona Gábor kötetekben találhatja meg az olvasó. BONA Gábor: *Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban*. I. kötet. A–Gy. Budapest, Heraldika, 1998., II. kötet. H–Q. 1998., III. kötet. P–Zs. 1999. –BONA Gábor: *Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban*. Budapest, Heraldika, 2008–2009. I–II. k. – BONA Gábor: *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*. Negyedik bővített kiadás. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2015. I–II. köt. Ezek aktualizált változata hozzáférhető <https://www.arcantum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/> Az egyes életrajzoknál azonban a kötetben megjelent változatokra hivatkozom.

Tóth Ágoston, magyar királyi nyugalmazott osztálytanácsos és ezredes, az 1848/9-ki szabadságharc alatt honvédezredes
 Üchtricz Emil, báró, poroszországi nagybirtokos, volt 1848/9-ki honvédezredes és hadosztályparancsnok
 Vendrei (Aschermann) Ferenc, magyar királyi honvédezredes, a nemzeti hadseregben volt ezredes.

Alezredes

Baudisz József, nyugalmazott királyi pénzügyi tanácsos Kolozsvárt, 1848/9-ben honvéd alezredes és Damjanich tábornok hadsegéde.
 Blazsovics Károly, az osztrák magyar államvasút-társaság pályafenntartási igazgatója, 1848/9-ben honvéd alezredes.
 Clementis Gábor, 1848/9-ki honvéd alezredes.
 Gedeon László, magyar földhitelintézeti főlevéltárnok, 1848/9-ben honvéd alezredes.
 Görgey Kornél, 1848/9. alezredes, jelenleg cs. és kir. altábornagy.
 Petheő Vilmos, gyöngyösi, honvéd alezredes és gróf Leiningen tábornok hadosztályi segédje, jelenleg háztulajdonos Budapesten.
 Horváth Pál, honvéd alezredes, 1848/9-ben a Schwarzenberg gyalogzászlóaljnak, később az 5-ik hadosztálynak parancsnoka.
 Kisfaludy Mór, 1848/9-ben honvéd alezredes és hadosztályparancsnok.
 Markovics Adolf, magyar királyi nyugalmazott honvédezredes Grätzban, 1848/9-ki alezredes a 9-ik huszárezred parancsnoka.
 Sánta Lajos, nyugalmazott magyar királyi miniszteri osztálytanácsos, volt országgyűlési képviselő, 1848/9-ben honvéd törzstiszt.
 Ulrich Ágoston, háztulajdonos és magánhivatalnok, 1848/9-ben tüzér törzstiszt.
 Végh Bertalan, 1848/9-ki honvédezredes, a II. hadtest hadsegéde, jelenleg az I. magyar általános biztosító társaság főügynöke Kolozsvárt.⁴
 Zuber Antal, 1848/9-ki honvéd alezredes.

Őrnagy

Andrássy Aladár, gróf, 1848/9-ben honvédőrnagy.
 Asbóth Ede, volt 1848/9-ki honvédőrnagy
 Benkő Rezső, 1848/9-ben honvéd mérnökkari őrnagy, jelenleg magyar királyi honvédezredes.

⁴ Végh valójában csak alezredes volt, s nem a II., hanem az V. hadtestnél volt karsegéd. BONA, 2015. I. 581–582.

- Dessewffy Dénes, 1848/9-ben Nádor huszárőrnagy, jelenleg királyi kataszteri becslőbiztos Miskolcon.
- Dessewffy Lajos, 1848/9-ben honvéd huszárőrnagy, jelenleg tekintetes Sáros megye főpénztárnoka.
- Ditrich László, 1848/9-ben a 14-ik honvédzászlóalj őrnagya. (Névaláíró rokona Say Rudolf) Székesfehérváron.
- Dobieczyk Ferenc, [1848/9-ki volt] őrnagy, Görgei Artúr segédje
- Egerváry János, nyugalmazott fővárosi tisztviselő, 1848/9-ben volt honvédőrnagy, a 49-ik honvéd zászlóalj parancsnoka.
- Faváry József, magyar királyi mérnök, 1848/9-ben tüzérfőparancsnok a felső-magyarországi hadseregben.
- Hauser Károly, 1848/9-ben honvédőrnagy, jelenleg honvédezredes Aradon.
- Komáromy István, 1848/9-ben őrnagy a 9-ik huszárezredben
- Krasznay Pál, nyugalmazott magyar királyi honvédezredes, 1848/9-ben a nemzeti hadseregben volt őrnagy.
- Kuppis Gusztáv, 1849-ben honvédőrnagy és a gránátos zászlóalj parancsnoka, 1848 előtt hadnagy a császári királyi 23-ik gyalogezredben.
- Litzenmayer Károly, honvédőrnagy, jelenleg a török c követségnél hivatalnok Bécsben.
- Josef Múnkel, gewesener Honvédmajor, Hauseigentümer in Komorn.⁵
- Orsonics Gáspár, tüzér őrnagy az 1848/9-ki hadseregben, most nyugalmazott gőzhajózási tisztviselő Székesfehérváron.
- Schmidt Albert, 1848/9-ki honvéd huszárőrnagy
- Váradi Stoll Károly, országos képviselő, nyugalmazott királyi bányatanácsos, 1848/9-ben honvédőrnagy és népfelkelési vezér.
- Szabó János, nyugalmazott magyar királyi honvédezredes, Marosvásárhelyt 1848/9-ben őrnagy a 3-ik honvéd zászlóalj parancsnoka.
- Tholnay Gábor, 1848/9-ben a 87-ik zászlóalj őrnagya, jelenleg országos képviselő Maros-Torda megyéből.
- Várady Gábor, 1848/9-ben honvédőrnagy, előbb a 105. számú zászlóalj parancsnoka, utóbb dandárparancsnok, most országgyűlési képviselő.
- Záborszky Imre, 1848/9-ben a 15-ik honvédzászlóalj őrnagya, jelenleg Szepes megye főpénztárnoka.

⁵ BONA 2015. I. 436. szerint Múnkel.

Százados

- Albrecht Frigyes, magyar királyi honvéd százados számfeletti állományban, 1848/9-ben honvéd százados,
- Bakody Tivadar, Dr., magyar királyi egyetemi tanár, 1848/9-ben volt honvédtiszt a főhadiszálláson.
- Ballagi Mór, magyar tudományos akadémiai tag, 1848/9-ben honvédelmi minisztériumi titkár.
- Beretvás Péter, magyar királyi kataszteri felügyelő, 1848/9-ben a 13-ik számú huszárezredben százados.
- Bethlen József, gróf, 1848/9-ben honvéd huszárszázados, most magyar királyi őrnagy számfeletti állományban Temesvárott.
- Bleuer Ignác, a „Foncière“ pesti biztosító intézet osztályfőnöke, 1848/9-ben honvéd százados.
- Borosnyay Pál, 1875-től 1881-ig országos képviselő s Marosvásárhely polgármestere, 1848/9-ben kapitány a 83-ik zászlóaljban.
- Czorda Bódog, kúriai bíró, 1848/9-ben az 58-ik honvédzászlóaljban százados.
- Csatáry Lajos, Dr., egészségügyi tanácsos, a császári Vaskoronarend vitéze, 1848/9-ben százados a 27-ik honvédzászlóaljban.
- Danielik József, magyar királyi miniszteri osztálytanácsos és postaigazgató Pozsonyban, ott városi törvényhatósági tag, 1848/9-ben a zemplén-gömöri önkéntes zászlóalj kapitánya.
- Dessewffy Gyula, 1848/9-ben honvéd huszárszázados, jelenleg földbirtokos.
- Dőry Lajos, báró, királyi honvédezredes és dandárparancsnok, 1848/9-ben huszárszázados a 16-ik huszárezredben.
- Duka Tivadar, orvostudor, Dr., nyugalmazott törzsorvos az angol királyi bengáliai hadseregben, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. – 1848/9-ben honvéd százados és Görgei tábornok segédtisztje (lakik Londonban)
- Esterházy Miguel, gróf, 1848/9-ben huszárszázados.
- Frank Károly, 1848/9-ben 1-ső honvéd huszárezredbeli tényleges, jelenleg nyugdíjas százados Bécsben.
- Gaál Boldizsár, alsószilvágyi, 1848/9-ben magyar honvéd vezérkari százados, francia vezérkari ezredes, becsületlegio⁶ rendjének tisztje
- Girókuty P. Ferenc, 1848/9-ben utászszázados, jelenleg az országos tanszermúzeum felügyelője, a gazdasági múzeum igazgatója s a polgári tanítóképezde tanára.
- Görgey István, id., most budapesti királyi közjegyző, 1849-ben volt százados, az 51. számú gyalog honvédzászlóaljnak ideiglenes parancsnoka, – a Nemzeti

⁶ Ti. a Becsületrend.

- Múzeumban letett I. példány mellé fűzött meghatalmazásokat kiállító 28 honvéd bajtársak nevében is.
- Gruden Ernő, nyíregyházi királyi törvényszéki bíró, 1848/9-ben volt honvéd százados.
- Gyomlay Gellért, közalapítványi királyi főtiszt és gazdasági előadó 1848/9-ben honvéd százados a pesti térparancsnokságnál.
- Illésy Sándor, 1848/9-ben honvéd százados, jelenleg királyi kataszteri becslőbiztos Heves megyében.
- Jelencsik Vince, 1848/9-iki honvéd százados, jelenleg császár királyi tábornok és a magyar királyi 79-ik honvéddandár parancsnoka.
- Jenny Antal, nyugalmazott magyar királyi sőtárnok, 1848/9-ben honvéd százados, és a magyar fogságban volt összes foglyok telepének parancsnoka.
- Karnász József, földbirtokos Törökbecsén, 1848/9-ki huszárszázados a 3. számú Ferdinánd nevű huszárezredben.
- Károlyi Sándor, gróf, 1849-ben huszárezredbeli kapitány.
- Kerekes József, 42. honvédzászlóalj százados
- Kovách László, országgyűlési képviselő, 1848/9-ben honvéd százados.
- Kozma Gyula, 1848/9-ben honvéd százados, most magyar királyi honvéd alezredes.
- Majthényi Izidor, báró, 1849. évi márciusig honvéd százados.
- Mangin Jakab, főrendiházi irattárnok, 1848/9-ben honvéd százados.
- Matolay Etele, tekintetes Zemplén megye alispánja. 1848/9-ben honvéd százados.
- Mecséry Jakab, volt honvéd huszárszázados a Nádor huszároknál 1848/9-ben.
- Mednyánszky Ede, báró, 1848/9. évi honvédkapitány, most országgyűlési képviselő.
- Molnár István, tekintetes Zemplén megye főispánja, 1848/9-iki honvéd százados, most magyar királyi honvéd őrnagy a számfeletti állományban.
- Nagy Samu, kebele, ítélőtáblai bíró Marosvásárhelyen, 1848/9-ben a 87-ik honvédzászlóaljbeli főszázados.
- Opitzky János, 1848/9-ben honvéd százados, a 3. rendű érdemrend tulajdonosa, a komáromi 1-ső hadosztály segédtisztje, jelenleg nyugalmazott takarékpénztári jegyző.
- Orczy Gyula, földbirtokos, volt országgyűlési képviselő, 1848/9-ben honvéd százados.
- Petrovay Ákos, volt országgyűlési képviselő és alispán, 1849-ben a 38-ik honvédzászlóaljbeli százados és zászlóaljparancsnok.
- Pintér Béla, háztulajdonos Bécsben, 1848/9-iki honvéd százados, s jelenleg is ugyanaz a magyar királyi honvédségben.
- Podmaniczky Frigyes báró, 1848/9-ben honvéd százados a 16-ik huszárezredben; most magyar királyi honvéd huszárorrnagy számfeletti állományban.

- Ráday Gedeon, id., gróf, 1848/9-ki lovassági főhadnagy és Dembiński altábornagy segédtsztje.
- Rajkovics Károly volt főhadnagy, Wasa 3-ik zászlóaljnál;⁷ jelenleg fővárosi hivatalnok
- Reményi Antal, köz- és váltó-ügyvéd, 1848/9-ben honvéd százados és a Dom Miguel ezred I-ső zászlóaljának⁸ parancsnoka.
- Rényi György, magyar királyi honvéd ezredes Pozsonyban, 1848/9-ben honvéd százados.
- Réz Andor, magyar királyi nyugdíj[azott] honvéd őrnagy, 1848/9-ben százados a 4. számú huszárezredben és Mészáros Lázár honvéd tábornok karsegédje.
- Rochlitz Béla, 1848. szeptembertől 1849. augusztus 13-ig utász- és táborkari honvéd százados.
- Rónay János, királyi tanácsos, és miniszteri főszámtanácsos, 1848/9-ben honvéd százados és I-ső hadtestbeli dandársegéd.
- Schmidegg János, gróf, 1848/9-ben a 3-ik honvéd huszárezredbeli százados.
- Schwarzenbrunner János, 1848/9-ben honvédkapitány, jelenleg Dunagőzhajózási tisztt.
- Steinbach István, királyi közjegyző 1848/9-ben honvéd százados.
- Sturm Károly, nyugalmazott miniszteri számtanácsos, 1848/9-ben honvéd százados és főhadiszállási térparancsnok.
- Suszter Ignác, nyugdíjas 1848/9-iki honvéd százados Bécsben.
- Seherr Thosz Arthur, gróf, 1848/9-ki honvédtiszt.
- Szathmáry István Károly, 48-49. honvéd huszárszázados, budapesti születésű
- Székely József, 1848/9-ben volt honvéd táborkari százados.
- Tóth János, magyar királyi főügyészségi tisztviselő, 1848/9-ben honvéd táborkari százados.
- Typula Gyula, csákvári, 1848/9-ki honvéd százados és Török Ignác honvéd tábornok segédtsztje, most magyar királyi honvéd százados.⁹
- Újlaky József, magánzó, 1848/9-ik években volt honvéd százados.
- Vyda Péter, 1848/9-ben huszárszázados és osztályparancsnok a Sándor nevű 4-ik huszárezredben, jelenleg földbirtokos.
- Vitkay Zsigmond 1848/9. honvéd őrnagy meghatalmazásából Aschermann-Vendrei Ferenc magyar királyi honvédezredes.¹⁰

⁷ A 60. (Wasa) gyalogezred 3. zászlóaljánál, a későbbi 121. honvédzászlóaljánál.

⁸ A 39. (Dom Miguel) gyalogezred 1. zászlóaljának.

⁹ Tipula 1870–1900 között „Régi honvéd” álnéven számos visszaemlékezést írt a *Vasárnapi Ujságban* a szabadságharcról.

¹⁰ BONA, 2009. II. 535. szerint csak százados volt.

Weisz (Böjtös) Ferenc, 1848/9-ben honvédőrnagy, most Duna-gőzhajózási ügynök Komáromban.¹¹

Főhadnagy

Abafy Aurél, 1849/9-ben a 63-ik honvédszászlóaljban főhadnagy, most királyi közjegyző Szegeden.

Antunovics Mátyás, almási, földbirtokos, királyi közjegyző Szabadkán, 1848/9-ki huszár főhadnagy a 3. számú Ferdinánd nevű huszárezredben.

Ballagi Károly, királyi tanácsos, Borsod megyei tanfelügyelő, 1848/9-ben honvéd főhadnagy.

Batizfalvy Sámuel, Dr., gyógyintézeti igazgató tulajdonos, egyetemi magántanár, akadémiai levelező tag, 1848/9-ben honvéd főhadnagy és dandársegéd.

Bihary Sándor, evang. reform, gimnáziumi tanár, 1848/9-ben honvédtiszt s a brassói váracsból a Tömösnél betört Lüders tábornokhoz küldött parlamenteur.¹²

Boronkay László, földbirtokos, volt főhadnagy az 1848/9-iki honvédseregben.

Czimeg György, vaskereskedő, és gyáros Grätzban, 1848/9-ben honvédfőhadnagy.

Eisenstädter Ignác, buziási, városi képviselő Temesvárott s az ipar és kereskedelmi kamara elnöke ugyanott sat, 1848/9-ben honvédfőhadnagy.

Fluck Ferenc, 1848/9-ben honvéd főhadnagy, ez idő szerint magyar királyi sótárnok Szegeden.

Fráter Sándor, 1848/9-ki 33-ik zászlóaljbeli honvéd főhadnagy, jelenleg birtokos Szabolcsban, és szolgálati viszonyon kívül álló honvéd százados.

Fuchs József, Dr., Bihar megyei közkórházi igazgató főorvos, 1848/9-ben honvéd vadászzászlóalj-beli főhadnagy.

Füzesséry Géza, ügyvéd, volt országgyűlési képviselő, 1848/9-ben honvéd főhadnagy és századparancsnok.

Gaál Ernő, köz- és váltóügyvéd s váltójegyző, 1848/9-ben honvédtiszt s az I-ső önkéntes honvéd tüzérség 3-ik 6 fontos üteg parancsnoka.

Gervay Nándor, Dr., ügyvéd Pozsonyban, 1848/9-ki honvéd főhadnagy.

Grimm János, honvéd tüzér főhadnagy, III. osztályú érdemjel birtokosa.¹³

¹¹ Böjtös azt állította, hogy Klapka 1849. szeptember 15-én őrnaggyá léptette volna elő, de ennek nincs nyoma. Bona, 2009. II. 508.

¹² BONA, 1998. I. 161–162. szerint főhadnagyi rangja bizonytalan.

¹³ Grimm 1885-ben megírta a visszaemlékezését, s utóbb Görgeivel is levelezett. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban MNL OL), R 31. Naplók, feljegyzések. 2. csomó. No. 2019. – Grimm János: Persönliche Erinnerungen eines Honvéd-Artillerie-Oberlieutenant's vom Jahre 1848–1849. 1885. márc. 20. Mellette Görgei levele, 1898. márc. 13.

- Gyöngyösy Lajos, nagyváradi királyi törvényszéki bíró 1848/9-ben a 3-ik honvédzászlóaljban főhadnagy.
- Hadfy Döme, a 3-ik huszárezred főhadnagya; királyi közjegyző Nagybecskerekén.
- Hauszer Lipót, volt 1848/9-ki honvéd főhadnagy, pesti csatár.
- Issekutz Zsigmond, 1848/9. III. hadtest és II. huszárezredbeli főhadnagy, jelenleg birtokos Torontál megyében.
- Joannovics Emil, császári királyi nyugdíjas őrnagy. – 1848/9-ben főhadnagy a III. huszárezredben.
- Kerek János ügyvéd, 1848/9-ben főhadnagy Gózon Lajos alezredes alatt.
- Keresztszeghy Lajos, 1848/9-ben 21. zászlóaljbéli főhadnagy hadbíró, jelenleg királyi táblai bíró.
- Kern Gyula, magyar éjszakkéleti vasút titkára, 1848/9-ben vadász főhadnagy.
- Kossuth Gusztáv, 1848/9-iki honvéd főhadnagy, most Zemplén megye főszámvivője.
- Kubinyi Albert, földbirtokos 1848/9-ben honvéd főhadnagy.
- Leutner Károly, volt vezérkari főhadnagy.
- Lupták István, magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszteri iktató, 1848/9-ben volt honvédfőhadnagy a Sándor nevű gyalog ezredben.¹⁴
- Mikár Zsigmond, királyi kataszteri titkár, 1848/9-ben honvédtiszt, s most a honvédegylet jegyzője.
- Menczel B. Adolf, 1848/9-ben honvéd főhadnagy, jelenleg az I. Magyar Általános Biztosító Társaság felügyelője.
- Mokry Endre, miniszteri tanácsos a közlekedésügyi minisztériumban, 1848/9-ben főhadnagy az I. magyar utászászlóaljban.
- Pap Károly, ügyvéd Sopronban 1848/9-ben honvéd főhadnagy.
- Pavlovszky (Vadász) Antal, 1848/9. honvéd vadász főhadnagy, jelenleg magyar királyi ítélőtáblai irattárnok.
- Reichl Benő, 1848/9-ki főhadnagy és századparancsnok a 138. honvédzászlóaljban, lakik Széntán.
- Répássy Sándor, 1848/9-ben honvéd érdemjeles főhadnagy, jelenleg királyi törvényszéki bíró Lőcsén.
- Sahlhausen Mór, báró, 1848/9-ben honvédfőhadnagy a 42. zászlóaljban.
- Sennyey Lajos báró, volt honvéd főhadnagy a 6-ik huszárezredben és nyargonc¹⁵ a főhadiszálláson.
- Simon Endre, 1848/9-ben honvéd főhadnagy s hadbiztos, jelenleg királyi törvényszéki bíró Lőcsén.

¹⁴ A 2. (Sándor orosz cár) gyalogezredben.

¹⁵ parancsőr(tiszt).

- Szentgyörgyi Imre, 1848/9-ben a 6-ik honvéd huszárezredben főhadnagy, jelenleg királyi kúriai bíró.
- Szilvász Márton, 1848/9-ben honvédfőhadnagy az 50. zászlóaljban, most Sopron városi törvényhatósági tag, magánzó.
- Tanazevics Péter, királyi törvényszéki bíró Nagykikindán, 1848/9-ben honvédhuszár főhadnagy.
- Tomssich Bertalan, ügyvéd Sopronban 1848/9-ben honvéd főhadnagy.
- Ujlaky Jenő, 1848/9-ben honvédfőhadnagy, most magyar királyi honvéd százados számszeletti állományban, megyei és városi képviselő Iglón.
- Vadnay Károly, magyar tudományos akadémiai tag, a „Fővárosi Lapok“ szerkesztője, 1848/9-ben a 22-ik honvédzászlóalj főhadnagya.
- Várhegyi Lajos, 1848/9-ki 4-ik huszárezredbeli főhadnagy és Poeltenberg tábornok hadtestparancsnok segédtisztje, jelenleg a magyar királyi 4-ik számú csendőrkörlet parancsnoka, alezredes Kassán.
- Veress János, nagyváradi királyi törvényszéki bíró, 1848/9-ben honvéd-főhadnagy.
- Zrumeckzy Antal, 12. számú Nádor huszár főhadnagy 1848/9.
- Zsarnay Ábrahám, 1848/9-ben honvéd főhadnagy, most ügyvéd Budapesten.

Hadnagy

- Ágoston Antal, a Szent István társulat titkára, 1848/9-ben a 10-ik honvédzászlóalj segédtisztje.
- André Frigyes, 1848/9-ben honvéd hadnagy, jelenleg királyi kataszteri igazgató Szegeden.
- Apáthy István, Dr., magyar királyi egyetemi tanár, s országgyűlési képviselő, 1848/9-ben volt honvédtiszt.
- Beöthy Andor, Bihar megye alispánja, 1848/9-ben honvéd huszárhadnagy (a fegyverletétel egyes részletes mozzanatait nem ismerem, de azt, mit az okmány bizonyítani akar, lelkemben érzem.)
- Bulla György, királyi járásbíró, volt 51-ik honvédzászlóalj-beli honvéd.
- Damböck Sándor, zenetanár, 1848/9-ki honvédhadnagy és segédtiszt a tiroli vadászászlóaljban.
- Gámán Zsigmond, 1848/9-ben honvédhadnagy és báró Kemény Zsigmond¹⁶ ezredes hadsegéde, most a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara titkára.
- Greguss Lajos, Konkordia-gözmalmi pénztárnok Budapesten, 1848/9-ben honvéd tüzérhadnagy.

¹⁶ Helyesen: Kemény Farkas.

- Hanny Kálmán, 1848/9-ben honvéd tüzérhadnagy a 6-ik lovasütegnél, ma gróf Széchenyi Kálmán úr pénztárnoka Sopronban.
- Hegedús Ferenc, a magyar királyi pénzügyi közigazgatási bíróság ítéző tagja, 1848/9-ben honvéd hadnagy az 52. zászlóaljban.
- Hegedús János, Dr., magyar királyi számfeletti állományú honvéd főtörzsorvos, 1848/9-ben honvédhadnagy s nyargonc Kazinczy tábornok¹⁷ táborkaránál.
- Hollósy István ügyvéd, 1848/9-ki honvéd hadnagy.
- Horváth Gáspár, evang. reform. gimnáziumi igazgató, 1848/9-ben honvédhadnagy a 12-ik zászlóaljban.
- Hőke László, ügyvéd, 1848/9-ben tüzér hadnagy.
- Huszár István, 1848/9-ki hadnagy a XIII. huszárezrednél, Görgei Artúr nyargonca, jelenleg országgyűlési képviselő.
- Karsa Ferenc, a Zemplén megyei árvaszék helyettes elnöke, 1848/9-ben az 52. honvédzászlóaljban hadnagy, és május 29-től a fegyverletételig a feldunai hadsereg fővezérleténél táborokari szolgálati tiszt.
- Janicsek József, a budapesti királyi kerületi váltótörvényszék alelnöke, 1848/9-ben honvéd huszárhadnagy.
- Keller Rudolf, 1848/9-ben honvéd hadnagy Bem altábornagy táborában, jelenleg órák Győrött.
- Király János, a pesti hazai I-ső takarékpénztár főkönyvelője, 1848/9-iki honvédtiszt.
- Krécsy Károly, 1848/9-ben 10-ik honvéd zászlóaljbéli tiszt, most takarékpénztári tisztviselő Székesfehérváron.
- Kriszt János, királyi törvényszéki alelnök, 1848/9-ben volt honvédtiszt.
- Lévay Henrik, 1848/9-ben honvéd vadászhadnagy, jelenleg az I. Magyar Általános Biztosító Társaság vezérigazgatója.
- Molnár Zsigmond, hites ügyvéd, intézeti pénztárnok Marosvásárhelyt, 1848/9-ben az 1-ső honvéd vadászrezredbeli hadnagy.
- Pecháta Antal, 1848/9-ki honvéd tüzértiszt, most ügyvéd Komáromban.
- Rochlitz Gyula, a magyar királyi államvasutak főfelügyelője, 1848/9-ben táborokari honvédtiszt.
- Schiller Károly, temesi, 1848/9-ben honvédfőhadnagy, ez idő szerint királyi pénzügyigazgató Szegeden.
- Síkor József, Dr., királyi törvényszéki orvos Győrött, városi képviselő, 1848/9-ben a 38-ik honvédzászlóalj hadnagya.

¹⁷ Kazinczy Lajos ezredes.

Schenk Emil, nagyvárad királyi törvényszéki bíró, 1848/9-ben volt honvédtiszt. Szász Károly, 1848/9-ben honvéd utászhadnagy, jelenleg magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos.

Szentgyörgyi Gyula, udvari tanácsos, 1848/9-ben honvédhadnagy.

Szijártó Zsigmond, magyar királyi kúriai táblai jegyző, 1848/9-ben volt honvéd tüzérhadnagy és ütegparancsnok.¹⁸

Szögyényi Emil, országgyűlési képviselő, 1848/9-ben az 5-ik és 49-ik honvédszászlóaljokban tiszt.

Than László, miniszteri tanácsos, az 1849-ki feldunai hadseregben tábornoki hadnagy.

Torma Károly, 1848/9-ben a II-ik honvéd vadászszászlóalj-beli hadnagy, most egyetemi tanár.

Vangel Károly, 1848/9-ben honvédhadnagy, jelenleg magyar királyi állami hidak nyugalmazott igazgatója.

Örmester

Borszéký Soma, miniszteri titkár a magyar királyi kereskedelmi minisztériumban, 1848/9-ben a 9-ik honvédszászlóalj örmestere.

Csizik Károly, 1848/9-ben örmester a 7. honvédszászlóaljban, [most pénzügy]miniszteri titkár.

Fischer Adolf, honvéd örmester, 1848/9. évben a Német légiónál (Váci körút 15.)

Horváth Lajos, győr-újvárosi plébános szentszéki ülnök, 1848/9-ben a 99-ik honvéd zászlóaljban kezelő örmester.

Kövesy Ferenc, Dr., jelenben Fehér megyei közkórházi tiszteletbeli igazgató főorvos, 1848/9-ben a 40-ik honvédszászlóalj 4-ik századának kezelő örmestere.

Legény Lajos, jelenleg ügyvéd Győrött, 1848/9-ben a 99. honvédszászlóalj 4-ik századának kezelő örmestere.

Szabó József, Dr., gyakorló orvos Budapesten, I. kerület, Tabánban, 1848/9-ben honvédaltiszt.

Ujfalussy Endre, 1848/9-ben a 9-ik honvédszászlóaljban örmester, most Sátoraljaúj hely város főbírája.

¹⁸ Szijártó ütegparancsnokként szintén tanúja volt a Henryk Dembiński vezette déli hadsereg felbomlásának. Visszaemlékezésének részleteit közli GÖRGEY István: *1848 és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika.* III. köt. Budapest, Franklin Társulat, 1888. 398–402., 425–426.

Közvitéz

Beck Pál, 1848/9-ki honvéd tüzmaster.

Bierbauer János, 1848/9-ben honvédzászlóalj-beli honvéd, jelenleg magánzó, városi képviselő és tiszteletbeli tanácsos Székesfehérváron.

Csepy Pál, jelenleg ügyvéd Győrött, 1848/9-ben tüzmaster a magyar honvéd várőr-ségi századnál Nagyváradon.

Halmágyi Sándor, budapesti királyi ítélőtáblai bíró, 1848/9-ben honvédtiszt.¹⁹

Juraszek Ferenc, ügyvéd, volt országgyűlési képviselő, 1848/9-ben honvédtüzér.

Kovács Albert, 1848/9-ki honvéd, ez idő szerint gyógyszerész és királyi tanácsos Szegeden.²⁰

Lánghy János, nyomdavezető, 1848/9-ben honvéd.

Lechner Lajos, 1848/9-ki volt honvéd Görgei hadseregében, most mérnök, miniszteri tanácsos a magyar királyi közlekedésügyi minisztériumban.

Ökröss Bálint, királyi tanácsos, közjegyző, 1848/9-ben honvéd huszár.

Palotay Fülöp, a Lukács fürdő tulajdonosa Budapesten, földbirtokos, 1849-ben önkéntes honvéd.

Pór Antal, pozsonyi kanonok, volt országgyűlési képviselő, 1849-ben honvéd a 17-ik zászlóaljban.

Pórfy Ferenc, budapesti kereskedő, 1848/9-ben honvéd.

Salamon Ferenc, Dr., egyetemi tanár, 1848/9-ben honvédtiszt.²¹

Say Móric, Dr., a budapesti tankerület királyi főigazgatója, 1848/9-ki honvéd.

Say Rudolf, 1848/9-ki honvédtüzér, jelenleg gyógyszerész és Székesfehérvár város tiszteletbeli tanácsosa.

Stoffer József, 1848/9-ben honvédtüzér tizedes, jelenleg magyar királyi honvéd alezredes.

Szládik János, 1848/9-ben honvéd tüzmaster, az 1-ső vetágyú ütegnél, jelenleg postahivatali főnök Komáromban.

Szontagh Gusztáv, Dr., egészségügyi tanácsos, 1848/9-ki honvéd tüzmaster

Szumrák Pál, királyi felügyelő, 1848/9-ben honvéd.

¹⁹ Halmágyi ugyan honvédtisztként írta alá magát, de Bona Gábor nem tud honvédtiszti rangjáról. A Fiumei úti Nemzeti sírkertben lévő sírján is csak honvédként szerepel.

²⁰ BONA, 1999. II. 278. szerint Kovács Albert a Bács megyei lovas védsereg hadnagya volt. Elképzelhető, hogy azonos a nyilatkozatot aláíró személlyel.

²¹ Életrajzai szerint honvéd hadnagy volt, BONA, 1999. III. nem tud honvédtiszti rangjáról. Szinnyei szerint honvéd hadnagy volt. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. XII. k. *Saad–Steinensis*. Bp., 1908. 59. hasáb. – Salamon utóbb részletesen beszámolt Eötvös Károlynak is a katonai pályafutásáról. EÖTVÖS Károly: *Utazás a Balaton körül*. I. Eötvös Károly Munkái I. Budapest, Révai Testvérek, 1901. I. k. 41–45.

Tasnády Gyula, hazai I-ső takarékpénztári pénztárnok, 1848/9-ben az I. 6 fontos gyalog útegben tűzmester.

Than Károly, magyar királyi egyetemi tanár, 1848/9-ben volt honvéd tűzmester.

Wéber Antal, építész 1848/9-ben honvéd.

Orvos

Dolescháll Gábor, Dr., Miskolc város gyakorló orvos, 1848/9-ben a 22-ik honvéd zászlóalj főorvosa.

Schwartzter Ferenc, babarcsi, Dr., királyi tanácsos, 1848/9-ben honvéd törzsorvos.

Kereszty Béla, Dr., 1848/9-ben tábori főorvos a Hannover huszároknál, ki a csatátéren Görgey tábornoknak az első bekötést alkalmazta 1849. júl. 2-án Komárom alatt vívott csatánál,²² most gyakorló orvos és háztulajdonos Budapesten.

Lumniczer Sándor, egyetemi rendes tanár, az Országos Közegészségügyi Tanács elnöke, 1848/9-ben igazgató főtörzsorvos s a honvédelmi minisztériumban az egészségügyi osztály főnöke.

Markusovszky Lajos, Dr., miniszteri tanácsos, 1848/9-ben honvéd törzsorvos.

Mihályik Viktor, Dr., 1849-ki feldunai honvéd tábori igazgató törzsorvos, jelenleg tekintetes Liptó megye főorvosa.

Tábori lelkész

Párvy Alajos, segéd tábori lelkész 1848/9-ben, most Felső-Miskolc városi római katolikus plébános.²³

Prámer Alajos, 1848/9-iki honvéd tábori lelkész a 7-ik hadtestben, jelenleg prépost, Zemplén megyei főesperes és sátoraljújhelyi plébános.²⁴

²² Ezzel kapcsolatos 1881. július 16-i nyilatkozatát közli GÖRGEY István: *1848 és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika.* III. köt. Budapest, Franklin Társulat, 1888. 45–46. és *A sebesült Görgei. Kiállítási katalógus.* Szerk. NAGY Anita–ROMHÁNYI Ágnes–VARGA Benedek. Budapest, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár. 2011. 42–43.

²³ Párvy a rehabilitáció kapcsán többrészes interjút készített Görgeivel a Borsod-Miskolci Értesítőben. Görgei néhány, Párvyhoz intézett levelével együtt közli GÖRGEI Artúr *válogatott írásai. Értekezések, vitairatok, cikkek, interjúk 1848–1915.* Válogatta és sajtó alá rendezte HERMANN Róbert. Zrínyi Kiadó, Bp., 2018. 301–412. Párvy/Parvy neve nem szerepel a kinevezett tábori lelkészeké között. Életrajza szerint 1848-ban Egerben volt kispap, 1849-ben pedig a pesti Papneveldébe került. SZINYI József: *Magyar írók élete és munkái.* X. k. Otócska–Popea, Budapest, 1905.

²⁴ Életrajzát ld. ZAKAR Péter: *A magyar hadsereg tábori lelkészei 1848–49-ben.* Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. 1999. 149–150.

Minisztériumi tisztviselő

Békey István, miniszteri osztálytanácsos, a budapesti kerület tanfelügyelője, az 1848/9-ben honvéd, minisztérium tisztviselője.²⁵

Vándory Gusztáv, országgyűlési revizor gyorsíró, volt fogalmazó az 1848/9-iki hadügyi minisztériumban.

Polgári

Bánffay Simon, királyi közjegyző Pécssett, 1848/9-ben nemzetőri hadnagy, a Pesti Naplónak 1850 és 1851-ben szerkesztője.

Jurenák Ede, volt gőzhajókapitánya az 1848/9-ki magyar kormánynak, Görgei Artúr fennhatósága alatt.

Kőváry László, magyar tudományos akadémia levelező tagja Kolozsvárt, 1848/9-ben az erdélyi hadsereg historiográfusa.

Szilágyi Sándor, egyetemi könyvtári igazgató, 1848/9-ben honvédtiszt s hírlapíró.²⁶

Cs. és kir. tisztt

Staffenberger József, kais. kön. Oberstlieutenant in Grätz.²⁷

Rendfokozat / rang	Létszám
Vezérőrnagy	2
Törzstiszt	
Ezredes	12
Aleredes	13
Őrnagy	22
Törzstiszt összesen	47
Főtiszt	
Százados	61
Főhadnagy	47

²⁵ Életrajzát ld. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. I. k. Aachs–Bzenszki. Budapest, 1891. 493. – F. KISS Erzsébet: *Az 1848–1849-es magyar minisztériumok*. A Magyar Országos Levéltár Kiadványai III. Hatóság- és hivataltörténet 7. Budapest, 1987. 493.

²⁶ Szilágyi soha nem volt honvédtiszt, életrajzai szerint egy ideig a kolozsvári nemzetőrségnél szolgált 1848 tavaszán. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. XIII. k. Steiner–Télfy, Budapest, 1909. 911. hasáb.

²⁷ Császári királyi alezredes Grazban. – Staffenberger az 1850-es évektől a 10. (Vilmos) huszárezredben szolgált, innen helyezték át 1875-ben az 5. (Wallmoden-Gimborn) dzsidásezredhez alezredesként. (Ez utóbbi ezred elődalakulata az 1848-ban Jellačić által megszervezett báni vagy banderiális huszárezred volt.)

Rendfokozat / rang	Létszám
Hadnagy/alhadnagy	35
Főtiszt összesen	143
Legénységi állományú	
Órmester	8
Közvitéz	22
Legénységi állományú összesen	30
<i>Honvédtiszti vagy legénységi állományú</i>	220
Orvos	6
Tábori lelkész	2
Minisztériumi tisztviselő	2
Egyéb polgári személy	4
Cs. és kir. tiszt	1
<i>Összesen</i>	237

A rehabilitációs nyilatkozat aláíróinak névsora meglehetősen tanulságos. 1884-re ugyan már jócskán megfogyott a volt 1848–49-es honvédek száma, az egykori tisztek többsége már a hatvanas–hetvenes éveit taposta, de még mindig több tízezren éltek a szabadságharc egykori katona résztvevői közül. Ehhez képest – ahogyan ezt a függetlenségi sajtó nem győzte hangsúlyozni – a kétszázegynéhány aláíró valóban nem volt nagyszámúnak mondható.

Ugyanakkor a (Görgei mellett) még élő négy egykori tábornok közül ketten, Klapka György és Gáspár András írták alá a nyilatkozatot. Az Argentínában élő Czetz János nem valószínű, hogy aláírt volna, hiszen Bem egykori helyetteseként különböző munkáiban eléggé kedvezőtlenül nyilatkozott Görgeiről.²⁸ Az itthon. visszavonultan élő Perczel Mór pedig 1848 ősze óta gyűlölte Görgeit, s emlékirataiban is csak „szörnyeteg árulónak” nevezte őt.²⁹

Az aláírók között volt több olyan ezredes, akik 1849-ben hadtestparancsnoki vagy olyan jellegű pozíciót töltöttek be: Vendrei-Aschermann Ferenc (komáromi várparancsnok), Kászonyi József (II. hadtest) és Tóth Ágoston (IV. hadtest); több hadosz-

²⁸ CZETZ, Johann : *Bem's Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849*. Hamburg, Hoffmann und Campe, 1850. 355–357., 372–373. – CZETZ János: *Bem erdélyi hadjárata 1848–49-ben*. Fordította KOMÁROMI Iván. Nyomatott Gyurián és Deutsch Mórnál. Pest, 1868. 181-182.

²⁹ *Memoiren des Honvedgenerals Moritz Perczel*. Kriegsarchiv, Wien. Nachlässe. b/799. Nachlaß Maurus Perczel.

tály- és dandárparancsnok (Beke József, Berzsényi Lénárd, Horváth Pál, Kisfaludy Mór, Máriássy János, Szekulits István, Üchtritz Emi), valamint hadügyminisztériumi osztályfőnök (Gedeon László, Menyhárt Antal, Szőlényi József).

A törzstiszti rangú aláírók közül külön kiemelendő. Az a Máriássy János ezredes, aki 1867-ben az 1849. augusztus 2-i debreceni ütközetről folyó hírlapi vitában Görgei ellen foglalt állást, s emlékirataiban is meglehetősen kritikusan nyilatkozott a tábornokról.³⁰ Ugyanígy aláírta a nyilatkozatot Baudisz József honvéd alezredes, aki emlékezésében Görgeit tette felelőssé azért, hogy Damjanich feltételek nélkül adta át az aradi várat az oroszoknak.³¹ De az aláírók között találjuk azt a Szilágyi Sándort (aki mellesleg konkrét rangmegjelölés nélküli honvédtisztként írta alá a nyilatkozatot) aki 1850-ben még Görgei árulásáról írt cikket a *Magyar Emléklapok* hasábjain,³² vagy Kővári/Kőváry Lászlót, aki az Erdély 1848–1849. évi történetéről szóló 1861-ben megjelent összefoglalójában szintén megemlítette Görgei árulását.³³

Külön érdekesek azok a személyek, akik 1848–1849-ben nem szolgáltak Görgei alatt. Ilyen Tóth Ágoston ezredes, akivel még Bécsből ismerték egymást, s aki emlékirataiban kimondottan kedvező képet fest a tábornokról.³⁴ Ilyen Beke József ezredes, az erdélyi hadsereg hadosztályparancsnoka; igaz, ő maga is a fegyverletevők közé tartozott, hiszen a dél-erdélyi csapatok az ő parancsnoksága alatt tették le a fegyvert Dévánál 1849. augusztus 18-án az oroszok előtt.³⁵ Ilyen Végh Bertalan alezredes,

³⁰ MÁRIÁSSY János: A debreczeni csata. *A Hon*, 1867. 264–265. sz. MÁRIÁSSY János: *Visszaemlékezések az 1848–49. évi szabadságharc alatt végzett szolgálataimra*. S. a. r. SUGÁR István. – *Máriássy János olmützi visszaemlékezései az 1849 nyári harcokra*. S. a. r. HERMANN Róbert. Budapest, Argumentum, 1999. – Az emlékirat meg nem jelent függelékében külön kritikai szemle alá vette a tábornok ténykedését. MÁRIÁSSY János: *Visszaemlékezéseim az 1848/49. évi szabadságharc alatt végzett szolgálataimra*. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (továbbiakban OSZK Kt.) Fol. Hung. 3274.

³¹ Kivonatos magyar fordításban közli Görgey, 1888. III. 654–660.

³² SZILÁGYI Sándor: Miért tartom Görgeit árulónak? (Válaszul Sz. K. barátomnak.) In: *Magyar Emléklapok*. Szerk. SZILÁGYI Sándor. I. kötet. 56–57.

³³ KŐVÁRI László: *Erdély története 1848–49-ben*. Pest, 1861. Új kiadását ld. KŐVÁRI László: *Erdély 1848–1849-ben*. Sajtó alá rendezte SOMOGYI Gréta. A bevezető tanulmányt írta HERMANN Róbert. A jegyzeteket írta HERMANN Róbert és SOMOGYI Gréta. A német és francia nyelvű szövegeket fordította HERMANN Róbert. A latin nyelvű szövegeket fordította VESZPRÉMY László. A román szövegeket fordította SOMOGYI Gréta. Budapest, HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum. 2014.

³⁴ IRMÉDI MOLNÁR László: *Felsőszopori Tóth Ágoston honvédezredes, a XIX. századbeli magyar térképezés úttörőjének élete és működése*. A „Térképészeti Közlöny” 8. számú külömfüzete. Budapest, M. Kir. Honvéd Térképészeti Intézet, 1938. 115–117.

³⁵ Ld. erre a fegyverletételi okmányt. Közli *Von der Revolution zur Reaktion. Quellen zur Militärgeschichte der ungarischen Revolution 1848–49*. Bearb. von Róbert HERMANN–Thomas KLETEČKA–Elisabeth G MOSER–Ferenc LENKEFI. Herausgegeben von Christoph TEPPERBERG und Jolán SZIJJ. Wien – Budapest, Argumentum. 2005. 681–682.

Vécsey Károly gróf, vezérőrnagy karsegédje – igaz, ő közvetlen közletről volt tanúja 1849 augusztusában a déli hadsereg széthullásának.³⁶ Szintén érdekes, hogy az erdélyi hadsereg két zászlóaljparancsnokát, Krasznay Pál és Tholnay Gábor őrnagyokat is az aláírók között leljük.³⁷ Krasznay esetében szerepet játszhatott az a tény is, hogy 1849. júniusi magatartásáért Czetz János vezérőrnagy a Bem erdélyi hadjárataról írott munkájában gyávasággal vádolta.³⁸

Érdekes, hogy az aláírók között nemcsak mindvégig szolgáló, hanem a honvédsereg táborát 1848–49 fordulóján elhagyó tiszteket is találunk. Ilyen Bárczay János ezredes, a feldunai hadtest dandárparancsnoka, majd az 1., később a 14. huszárezred kinevezett parancsnoka; vagy Blásovits (a nyilatkozaton Blaszovits) Károly honvéd alezredes.³⁹

Az egyik legérdekesebb aláíró alsószilvágyi Gaál Boldizsár honvéd vezérkari százados, később francia vezérkari ezredes, a Becsületrend birtokosa. Gaált ugyanis gyávaság miatt 1849. június 21-én Bayer József ezredes, a Központi Hadműveleti Iroda vezetője eltávolítani javasolta a magyar hadseregből, s a Hadügyminisztérium június 26-án Franciaországba szóló útlevéllal el is bocsátotta őt.⁴⁰

A Görgei mellett korábban nyilvánosan kiállók közé tartozott Emil Üchtritz báró, ezredes, a 12. (Nádor) huszárezred parancsnoka, majd a III. hadtest lovashadosztályának parancsnoka, aki már 1850-ben rövid munkát írt a fegyverletételről.⁴¹ Vendrei (Aschermann) Ferenc 1868-ban két röpiratot is írt Görgei védelmében – 1867-et követően ő állt ki először nyilvánosan a hazai közvélemény előtt Görgei mellett. Sőt, Görgey István szerint ő volt a rehabilitációs mozgalom legfőbb előmozdítója is.⁴²

Bakody Tivadar, aki Görgei főhadiszállásán szolgált, majd orvosként a homeopátia egyik hazai meghonosítója lett, 1881-ben több cikket írt Görgei védelmében a *Pester Lloyd*, a *Magyarország*, a *Függetlenség*, a *Pesti Napló*, a *Correspondance de Pesth* és a *Budapester Tagblatt* hasábjain, s eközben összevitakozott Klapkával és

³⁶ VÉGH Bertalan: A temesvári csatától a nagyváradi fegyverletételig. 1848–49. *Történelmi Lapok*. Szerk. KUSZKÓ István. 1. (1892). 233–234., 245–246. o.

³⁷ BONA, 2015. I. 379.; II. 564.

³⁸ KRASZNAY Pál: Czáfolat. *A Honvéd*, 2. évf. (1868.) 383.

³⁹ BONA, 2015. I. 179–180., 200.

⁴⁰ MNL OL, H 75. Hadügyminisztérium. Általános iratok. 1849:22016.; HL 1848–49. 31/128., 34/66.

⁴¹ [ÜCHRITZ, Emil:] *Görgey und die Capitulation bei Világos. Von einem Officier des Generalstabes der ungarischen Armee*. Leipzig, Otto Wigand, 1850.

⁴² ASSERMANN Ferenc: *Egy nyílt szó Görgey Arthur honvéd-tábornok ügyéhez*. Pest, Osterlamm Károly, 1867. 2. kiad. Kolozsvár, 1868.; ASSERMANN Ferenc: *Görgei. Viszhangok a cáfolatokra*. Pest, Osterlamm Károly, 1868. – Kezdeményező szerepére ld. GÖRGEY István: *Görgey Arthur a száműzetésben 1849–1867*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1918. 408–410.

Zámbelly Lajos honvéd ezredessel is.⁴³ Ugyanebben az évben jelentek meg németül, majd magyar fordításban a porosz Arthur von Seher-Thoss gróf, honvéd százados emlékiratai; utóbbi szintén kimondottan pozitívan nyilatkozott Görgeiről.⁴⁴ Matolay/Matolai Etele honvéd százados csak 1848. december végéig szolgált Görgei alatt, előbb a zempléni önkéntes mozgó nemzetőr zászlóaljban, majd a 2. utászzászlóaljnál; 1883-ban megjelent emlékirataiban azonban ő is alapvetően elismerően szolt a tábornokról, például a váci nyilatkozat és a téli hadjárat kapcsán.⁴⁵ Szintén igen élettelen és rokonszenvvel ábrázolta Görgeit emlékirataiban a zempléni Karsa Ferenc hadnagy, aki 1849 tavaszától szolgált Görgei tábornokában. Karsa ott volt a világosi kasszélyban a fegyverletétel előtti napon, de ő maga néhány társával nem adta meg magát, hanem hazaszökött.⁴⁶

Más szempontból érdekes Kuppis Gusztáv honvédőrnagy személye. Kuppis 1868-ban még Perczelről írt életrajzot, amiben nem a legkedvezőbben nyilatkozott Görgeiről.⁴⁷

Végezetül, volt néhány olyan tiszt, akik 1849 júniusában aláírtak már egy(-két) nyilatkozatot – de akkor még Görgei egyik döntésével szemben. Amikor Görgei 1849. június 20-án, a peredi csata első napjának délutánján leváltotta a II. hadtest éléről Asbóth Lajos ezredet, a hadtest hadosztály-, ezred-, zászlóalj-, század- és ütegparancsnokainak, valamint tábornoki és parancsörtisztjeinek egy része (összesen 54 fő) 1849. június 21-én, 22-én és 23-án két nyilatkozatban ismerte el Asbóth addigi érdemeit, s ezzel mintegy csendesen, de határozottan kiállt Asbóth mellett és demonstrált a fővezér döntése ellen. Közülük a Görgei melletti 1884. évi nyilatkozatot aláírta Szekulics István honvédezredes, Horváth Pál és Kisfaludy Mór, honvéd alezredes, Opitzky János és Rochlitz Béla honvéd százados.⁴⁸

⁴³ SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. I. köt. Aachs–Bzenszki. Budapest, 1891. 368–370. hasáb.

⁴⁴ SEHERR-THOSS, Arthur Graf von: *Erinnerungen aus meinem Leben*. Berlin, 1881. – Gróf SEHERR-THOSS Ártur: Emlékezések múltamból. Fordította KÖNNYE Nándor. *Budapesti Szemle*, 1881. 27. kötet. 281–300. és 395–410.

⁴⁵ MATOLAI Etele: *Visszaemlékezéseim honvéd életemre. Függetlenül Lázár Vilmos aradi várfofogságában írt emlékirata*. Sátoraljaújhely, 1883. 33–34. – Matolai később is kiállt Görgei mellett. MATOLAI Etele: Ámuló volt-e Görgei? *1848–49. Történelmi Lapok*, 1897. 85–86.

⁴⁶ KARSÁ Ferenc: *Szabadságharcos napló. „A körülmény és velem 1848. és 1849. évben történt események”*. S. a. r. Bona Gábor. Budapest, 1993.

⁴⁷ KUPPIS, Gustav: *Biographie des Honvéd-Generals Moritz Perczel von Bonyhád*. Pest, Druck von Ph. Wodianer. 1868. 8., 32., 43., 46., 48., 50., 61.

⁴⁸ KEMÉNY Krisztián: „Tüntetés” a fővezér ellen? Görgei Artúr, Asbóth Lajos és a II. hadtest tisztikarának nyilatkozata (1849. június 22.) *Aetas*, 2018/3. 37–68.

A rendfokozati összetétel amúgy sincs tanulságok nélkül: a tábornoki és törzstiszti állományúak száma a főtiszti állományúak egyharmadának felel meg, holott a szabadságharcban a két rendfokozati kategória közötti arány 1:10 volt. Még kevesebb a legénységi állományba tartozók száma: a 30 fő még a legalacsonyabb tiszti rendfokozatot viselő hadnagyok számát sem éri el.

Ha legénységi állományúakat nézzük, az őrmesterek és közvitézek között van minisztériumi tanácsos és titkár, kanonok, szentszéki ülnök, orvos, ügyvéd, ítéltáblai bíró, városi főbíró, országgyűlési és városi képviselő, városi tanácsos, egyetemi tanár, közjegyző, fürdőtulajdonos, kereskedő, tankerületi főigazgató, postahivatali főnök, takarékpénztári pénztárnok. Olyan neveket találunk közöttük, mint a történész Pór Antalét és Salamon Ferencét, vagy a magyar kémia egyik legjelentősebb 19. századi alakját, Thán Károlyét. Salamon egy 1869-es röpiratában már óvatosan jelezte Görgeivel kapcsolatos különvéleményét,⁴⁹ Thán pedig utóbb tanulmányt írt Görgei kémikusi tevékenységéről.⁵⁰ Szintén a hazai tudományos elitet reprezentálják olyan orvos személyiségek, mint Lumniczer Sándor, Markusovszky Lajos vagy Schwartz Ferenc.

A századosok között ott van Ballagi Mór, a magyar judaisztika és a német–magyar szótártudomány egyik kiemelkedő alakja, Duka Tivadar, aki a nyugati tudományosság számára felfedezte Körösi Csoma Sándor munkásságát, mindketten a Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Duka már az 1850-es évek elején igen pozitív képet festett Görgeiről abban a két rövid visszaemlékezésben, amelyeket Görgei téli, illetve nyári hadjáratáról Klapka György tábornok számára írt, s élete végéig rendszeresen levelezett Görgeivel.⁵¹

Ott találjuk Károlyi Sándor grófot, a Magyar Gazdaszövetség, ill. a Hangya szövetkezeti mozgalom alapítóját, valamint a modern Budapest kialakításában fontos szerepet játszó Fővárosi Közmunkák Tanácsa alelnökét, egyben a Nemzeti Színház intendánsát, Podmaniczky Frigyes bárót.⁵² De ott van a hadnagyok között Vadnay Károly, a *Fővárosi Lapok* szerkesztője,⁵³ a református püspök és költő id. Szász

⁴⁹ SALAMON Ferenc: *Magyarország 1849-ben és 1866 után*. Kiadja Ráth Mór. Pest, 1869. 86–88., 93–94.

⁵⁰ THAN Károly: Egy magyar hadvezér mint chemikus. *Budapesti Szemle*, 1893. 71. k. 161–180. o.

⁵¹ PELYACH István: Egy korszakzáró és áru- mítoszt teremtő fegyverletétel. (Duka Tivadar emlékirata a világsi fegyverletételről). *Aetas*, 1992/1–2. 158–172. o. – KOSÁRY Domokos: Klapka György és Duka Tivadar. In: GLATZ Ferenc szerk.: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára*. Budapest, 1993. 319–322. o. – HERMANN Róbert: Duka Tivadar visszaemlékezése. *Fons*, 1997/2. 149–178. o.

⁵² Podmaniczky naplószerű emlékirataiban igen pozitív képet festett Görgeiről. PODMANICZKY Frigyes: *Naplótöredékek 1824–1887*. II. k. 1844–1850. Budapest, 1887. 287–288., 302–304.

⁵³ BONA, 1999. III. 403.

Károly is. (Egyébként 1849 után ő volt az első, aki nyilvánosan felszólalt itthon Görgei mellett a Szilágyi Sándor által szerkesztett *Magyar Emléklapok* hasábjain.⁵⁴)

A Görgei mellett nyilvánosan kiállók névsora mutatja, hogy a rehabilitációs mozgalom támogatói elsősorban a dualizmus korának társadalmi elitjéből kerültek ki. (Jellemző, hogy az aláírók között volt hét gróf és hat báró is, azaz, öt százalékuk az arisztokrácia köreiből került ki.) Ez önmagában meghatározta a mozgalom lehetőségeit és korlátait. Ez az elit számarányát jóval meghaladó mértékben volt képes hangját hallatni a sajtóban, a közéletben és a tudományban, ugyanakkor éppen emiatt nemigen hathatott a tömegét tekintve továbbra is az egyszerű honvédekből vagy az alacsonyabb beosztású tisztekből rekrutálódott honvédegyletekre, s általában a függetlenségi érzelmű közvéleményre.

⁵⁴ BONA, 1999. III. 236.; Sz[ász] K[ároly]: Görgei Arthur. In: *Magyar Emléklapok*. Szerk. SZILÁGYI Sándor. I. köt. 57–61.

